

На основу чл. 112. став 5. Статута Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, а у складу са чл. 11. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације Универзитета у Крагујевцу, декан Факултета доноси:

РЕШЕЊЕ

Извештај бр. 01-4746/1 од 15.12.2015. године Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата **Јулијане Вулетих Ђурић** под називом “Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој”, ставља се на увид јавности објављивањем на сајт Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу у трајању од 30 дана.

Извештај се ставља на увид јавности у складу са изменама и допунама Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“ бр. 99/2014.).

Декан Факултета,
[Signature]
Радомир Томић, ред. професор

Доставити:

- Универзитету у Крагујевцу,
- сајту ФИЛУМ-а
- архиви Факултета.

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК¹ (бројчано) _____

Веб-адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији: www.filum.kg.ac.rs

СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Молим да у складу са чл. 30 Закона о високом образовању и чл.128Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације:

*Процес замене језика и промене изазване контактом
српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој*

Научна област УДК(текст):Германистика (језик), контактна лингвистика

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

- 1 Ментор: др Кристина Драговић, доцент Филозофског факултета, Универзитет у Новом Саду, ужа научна област: *Германистика*
- 2 Др Милош Ковачевић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета, Универзитет у Крагујевцу, уже научне области: *Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине*
- 3 Др Оливера Дурбаба, ванредни професор Филолошког факултета, Универзитет у Београду, ужа научна област: *Методика наставе немачког језика*

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи):

Приложена докторска дисертација Јулијане Вулећић Ђурић *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* спада у домен контактне лингвистике и нужно припада научној области *германистика-србистика*. Тема коју докторанткиња обрађује није до сада била самостални предмет истраживања. Битно је истаћи да је у контактної лингвистици језички контакт између српског и немачког језика остао до данас готово потпуно неистражен, као и да досадашња истраживања нису на тако успешан начин понудила спој анализе језичких структура и анализе друштвених структура језичке употребе као што чини приложена дисертација. То у овом домену приложени дисертацију чини иновативном и оригиналном. Приложена дисертација тиме употпуњује досадашња лингвистичка и социолингвистичка сазнања о исходима контакта немачког и српског језика, користећи се досадашњим теоријским постигнућима и емпиријским истраживањима у контактної лингвистици уопште, те издваја битне бројне факторе који су релевантни за процес замене језика у наведеном контексту. Исто тако докторанткиња у својој дисертацији у центар пажње истраживања ставља и објашњење промена у структурама српског језика изазваних непосредним контактом са немачким језиком у дијаспоралном контексту (услед трансференције у лексикону, синтакси и морфологији, и то у процесу који се креће од једне у правцу друге монолингвалности). Применом методологије лингвистичке, социолингвистичке анализе и теорије друштвених мрежа у приложеној дисертацији сагледавају се и објашњавају процес замене српског немачким језиком и структуралне промене у српском језику, пратећи у циклусима тог процеса припаднике прве, друге до треће генерације радних миграната. Добијеним резултатима истраживања докторанткиња је описом системско-лингвистичких и друштвених структура пружила значајан увид у комуникацијску стварност српских миграната као и пресек актуелног стања етнолингвистичке заједнице Срба у СРН (на примеру Инголштата). Допринос приложене дисертације огледа се такође и у исцрпном разматрању контактнелингвистичке терминологије, покушају њеног преуређења и одређивања појмова. Докторанткиња је консултовала сву релевантну литературу која се посредно, непосредно и општетеоријски односи на овде истраживану проблематку, па се и на основу те литературе јасно уочава вредност саме дисертације, односно њених досегнутих научних резултата.

¹ УДК - Универзална децимална класификација (налазисе у библиотеци сваког факултета)

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Вулећић Ђурић Јулијана

Назив завршеног факултета: **Humboldt-Universität zu Berlin**

Одсек, група, смер: **Одсек Германистика**

Година дипломирања: **1986.**

Назив магистарског рада, односно докторског студијског програма:

Докторске студије из филологије (језик и књижевност), модул Докторске студије из науке о језику

Научно подручје: **Филолошке науке**

Година одбране: /

Факултет и место: **Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу**

Број публикованих радова (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника): 11

1. 2009. Јулијана Вулећић, „О превођењу именичко-глаголских колокација на српски језик у роману „Мишљења једног клоуна“ Хајнриха Бела“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*, Година I / књига I. Зборник радова са научног скупа младих филолога Србије одржаног 14. фебруара 2009. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Крагујевац, стр. 573-583. ISBN 978-86-85991-16-5, УДК 821.112.2-31.09 Böll, Н., , 821.112.2'255.4., COBISS.SR-ID 515594133 [M 45]
2. 2010. Јулијана Вулећић, „Лажни пријатељи у лингвистици, њихова класификација и покушај осврта на језички пар немачко-српски“, *Наслеђе* бр. 15/2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2010, стр. 183-198. ISSN 1820-1768, УДК 811.112.2'37:811.163.41'37, 811.112.2'373=163.41, COBISS.SR-ID 178660620 [M 51]
3. 2011. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Analyse der serbischen und deutschen Jugendsprache mit besonderer Berücksichtigung der nominalen Wortbildung“, у: *Nomen est omen Name und Identität in Sprache, Literatur und Kultur*, Philologische Fakultät „Blaže Koneski“- Skopje, стр.315-329. ISBN 9989724997, УДК 811.112.2 [M14]
4. 2011. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Германизми у српском језику на подручју Шумадије између два светска рата“, у: *Српски језик, књижевност, уметност, Зборник радова са V међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (29-30.X. 2010)*, Књига 1, Књижевни (стандардни) и језик књижевности , стр. 495-507. ISBN 978-86-85991-35-6 (FF:), УДК 811.163.41'373.45(497.11)"1918/1945", COBISS.SR-ID 514230958 [M14]
5. 2011. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Употреба англицизама у немачком и српском језику и степен њихове адаптације“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Књ. 1 / [одговорни уредник Милош Ковачевић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2011. стр. 169-176. ISBN 978-86-85991-30-1 (брош.), УДК 811.163.41'373, COBISS.SR-ID 513921454 [M 45]
6. 2012. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Анализа часова немачког језикау крагујевачким средњим школама са аспекта коректуре грешака“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Година I / књига I. Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2009. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Крагујевац, стр. 323-331. ISBN 978-86-85991-39-4 УДК 811.112.2:371.3 371.3 373.5 (497.11 Kragujevac), COBISS.SR-ID 514543022 [M45]
7. 2012. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Анализа језика младих – тенденције творбе *nomina loci* и *nomina resipiae* у немачком и српском језику“, У: *Наслеђе*, бр. 21, Крагујевац, стр.141-149. ISSN 1820-1768, УДК 811.112.2'373.611:811.163.41'373.611811.163.41'276.3-053.6, COBISS.SR-ID 514467758 [M51]
8. 2013. Јулијана Вулећић-Ђурић, „О универзитетској настави превођења са посебним освртом на превођење колокација“. У: Међународни научни скуп Филолошка истраживања данас – језик, књижевност и култура (26. и 27. новембар 2010. Београд), уредници Јулијана Вучо и Оливера Дурбаба, стр. 234-254, ISBN 978-86-6153-123-1, УДК 371.3::811(082) 371.3::81'25(082) 159.953.5(082) 81'246.2(082) [M14]
9. 2013. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Lexikalische Transferenzen in der geschriebenen Sprache bilingualer Germanistikstudierender , U: *Transfer, PH Ludwigsburg University of Education*, стр. 148-166. ISBN 978-3-8340-1218-0, УДК 821.112.2.09(497.11) 811.112.2(497.11) 821.163.41.09(430) 371.3.:811.112.2 [M14]

10. 2013. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Српско –немачки језички контакти са освртом на истраженост језика Срба у немачкој данас“, У: *Наслеђе* бр. 24, стр. 87-109. ISSN 1820-1768, COBISS.SR-ID 115085068 УДК 811.163.41'373.45:811.112.2314.15(=163.41)(430) [M51]
11. 2013. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Феномени језичког контакта у српском језику билингвалних студената германистике“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 14. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*. Крагујевац, Књ.1/ [одговорни уредник Маја Анђелковић], стр. 685-697. ISBN 978-86-85991-50-9, УДК 81'246.2(497.11)811.163.41:811.112.2, COBISS.SR-ID514681262 [M45]

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Радно место: Виши лектор

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30 ЗАКОНА О ВИСОКОМ
ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 128 СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо:

- Извештај Комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији.

Крагујевац
_____ 2015. године

ДЕКАН
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. Радомир Томић

ПРИМЉЕНО: 15.12.2015			
Орг. јед.	Б р о ј	Прилог	Вредност
01	474611		

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 26. 10. 2015. године предложило нас је, Одлука бр. 01/4234, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу од 10.11.2015. Одлуком бр. IV/02/630/18 именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* кандидаткиње Јулијане Вулетић Ђурић. Захваљујући на указаном јој поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст приложене докторске дисертације под називом *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* Јулијане Вулетић Ђурић има укупно 321 страницу текста нормалног (1,5) компјутерског прореда, а структурисан је у следећих *шест* поглавља, која следе након Наслова, Идентификационе странице (стр. 2), Захвалнице (стр. 3), Завештања језику Стефана Немање (стр. 4), Садржаја (стр. 5-6) Скраћеница и ознака (стр. 7), резимеа на српском и немачком језику (стр. 9 и 10): 0. *Уводна разматрања* (стр. 11-13), 1. *Увод* (стр. 14-19) 2. *Стање у контактної лингвистици* (стр. 20-105), 3. *Анализа корпуса* (стр. 106-231), 4. *Закључна разматрања* (стр. 242-261), 5. *Литература* (стр. 262-270), 9. *Прилози* (стр. 271-321).

У поглављу *Уводна разматрања* кандидаткиња укратко образлаже међујезички контакт као лингвистички феномен уопште, констатује да и поред вишевековног посредног и непосредног укрштања српског и немачког језика овом међујезичком контакту нису посвећивана обимнија и исцрпнија истраживања, те приказује структуру докторске дисертације у најбитнијим цртама. Поглавље *Увод* подељено је на четири тематске целине; у првој се одређује и дефинише *предмет истраживања*, у другој *циљ рада*, у трећој *методолошки приступ*, а у четвртој се кандидаткиња осврће на *корпус* истраживања. У *Уводу* кандидаткиња чини најпре покушај да омеђи *предмет истраживања*: наслањајући се на дефиницију да предмет истраживања контактне лингвистике представљају процеси иницирани и активирани сусретањем два или више језика/језичких варијетета и њихових говорника, кандидаткиња за предмет истраживања одређује непосредни језички контакт српског и немачког језика на подручју Савезне Републике Немачке, тачније у баварском граду Инголштату. Кандидаткиња рад заснива на синхроним

истраживању лингвистичких и социолингвистичких фактора који утичу на процес очувања/замене српског језика, процес мењања српског језика у говору Срба – радних миграната, припадника српске етнолингвистичке заједнице у Инголштату од прве до треће генерације. Тежиште истраживања чини управо анализа говора и степена употребе српског језика у наведеној заједници. У другом подпоглављу кандидаткиња дефинише *циљ* приложене докторске дисертације. Са намером да употпуни постојећа лингвистичка и социолингвистичка сазнања о исходима непосредног контакта немачког и српског језика кандидаткиња следи више циљева: одређивање основних појмова контактне лингвистике, приказ актуелне језичке ситуације у истраживаној мигрантној српској заједници (описивање промена у структури српског језика, ток процеса замене језика, дефинисање фазе процеса замене језика у истраживаној заједници, правац развоја српско-немачке двојезичности под утицајем друштвених мрежа) као и приказ потребе увођења одређених мера у циљу очувања српског језика. Трећим подпоглављем кандидаткиња одређује *методолошки приступ*. Надовезујући се на запажање да методе за проучавање феномена језичког контакта могу бити општелингвистичког, нелингвистичког (психолошког, социолошког) или интердисциплинарног (психолингвистичког, социолингвистичког) карактера, кандидаткиња проблему непосредног и интензивног језичког контакта између немачког и српског језика и исходима овог контакта приступа полазећи од методолошких позиција социолингвистике. Кандидаткиња се користи техникама социолингвистичког интервјуа са елементима непосредног посматрања, а у вредновању добијених лингвистичких и социолингвистичких података служи се комбинаториком квалитативне и квантитативне методе истраживања. Свој методолошки приступ кандидаткиња исцрпије образлаже и појашњава у поглављу *Анализа корпуса*.

Дефинишући методу истраживања на напред описани начин, Јулијана Вулетић Ђурић описује *корпус* на коме ће бити спроведено истраживање. Корпус истраживања чини „живи говор“ припадника истраживање заједнице, тачније прикупљени лингвистички и социолингвистички материјал, добијен наснимљеним интервјуима у трајању од 53,5 сати (400 страна у транскрипту). Интервјуима је покривено 27 породица са 83 испитаника, и њима су обухваћени мигранти са простора некадашње Југославије који се декларишу као Срби. Из прикупљеног материјала кандидаткиња у циљу анализе и илустрације појава језичког контакта и промена српског језика услед деловања немачког језика издваја 374 примера сегментираних говора испитаника.

У другом поглављу дисертације докторанткиња на основу богате литературе даје преглед *стања у контактної лингвистици*. Ово поглавље дели на даљих пет подпоглавља. У првом подпоглављу докторанткиња разматра *појам и дефиницију језика у контакту и контактне лингвистике као науке* и констатује, наслањајући се на научну литературу (Вајнрајх, Бехерт-Вилдген, Рил, Ајдуковић, Винфорд, Нелде, Мајерс-Скотон и други), да се појам језички контакт може свести како под психолингвистичко тако и социолингвистичко појмовно одређење. И поред различитих приступа, истраживачи имају јединствено мишљење да контактна лингвистика у складу са овда два поменута одређења појма језичког контакта представља вишедименционално поље истраживања и обухвата широко интердисциплинарно поље, те у задатак контактне лингвистике спада откривање

разних лингвистичких и социокултуролошких и других ванјезичких чинилаца у језичком контакту, и то како у језику појединца, колектива тако и у самом језичком систему. У другом потпоглављу докторанткиња приказује *настанак и развој контактне лингвистике* пружајући преглед хронолошке и појмовне периодизације (Филиповић и Ајдуковић), које је подељено на две хронолошке целине *изучавања језика у контакту од 18. века до средине 20. века* (Шухарт, Паул, Клос и други) и *развој контактне лингвистике до средине 20. века до данас* (Вајнрајх, Хауген, М. Клајн, Поплак, Мајерс-Скотон, Милрој и други). У овим потпоглављима докторанткиња указује како на непостојање јединствене дефиниције тако и на недостатак јединственог разумевања феномена језичког контакта. Исто тако су и критички односи према терминима и привидном смењивању истих термина у различитим периодима развоја контактне лингвистике (нпр. *мешање језика, мешани језици, језичко/лингвистичко посуђивање, језици у контакту, лингвистика језичких додира, интерференција трансференција, прекључивање кода, замена језика* и др.) довели до тога да се савремена наука о језицима у контакту одликује неуједначеном терминологијом појава, процеса и исхода језичких контаката. Ову проблематику докторанткиња наставља да разматра и у трећем подпоглављу, говорећи о *феноменима језичких контаката и њиховим терминолошко-појмовним одређењима*. Позивајући се на консултовану научну литературу (Брадеан-Ебингер, Фелдес и други) и констатацију да је потребна обрада терминологије са циљем да се створи јасан и недвосмислен терминолошко-појмовни апарат, докторанткиња у својој дисертацији користи општи термин *феномени језичког контакта*, подразумевајући под тим термином 1) *двојезичност (вишејезичност)* као последницу, али и као узрок језичких утицаја, 2) *трансференцију*, која означава преношење елемената, обележја и правила из једног у неки други језик са аспекта језичког система (у синхронији и дијахронији у посредном и непосредном контакту са последицама у виду настајања дијаспоралних језика, промене у стандардним језицима и сл.), а са аспекта комуникације билингвалног говорника 3) *прекључивање кода* и 4) *замену језика*. Ове феномене докторанткиња сматра централним предметом изучавања језика у контакту и језгром контактне лингвистике. У трећем потпоглављу докторанткиња допуњује терминолошко-појмовни апарат отварајући проблем употребе следећих термина у контактної лингвистички: *говорна заједница, матерњи језик, дијаспорални језик, генерација, билингвизам и диглосија, интерференција, трансференција* (лексичка и граматичка), *конвергенција, прекључивање кода и замена језика*. Говорећи уопштено о дијаспори у земљама Западне Европе, докторанткиња, позивајући се на Ивановића и Павлицу, дефинише таласе миграција, делећи их на дијаспору другог, трећег и четвртог таласа и савремене миграције, те истраживани корпус и испитани узорак сврстава у трећи миграциони талас, тачније у радне или економске мигранте. Наслањајући се на референтну литературу (Петровић, Гумперц, Хамерс-Бланк) докторанткиња истраживану заједницу Срба у Инголштату означава као *етнолингвистичку заједницу*, будући да се испитивана заједница састоји од више генерација радних миграната за које језик није увек оно што повезује припаднике те заједнице, већ њихово порекло и аспект идентитета. Узимајући у обзир приступе Ђуровића и Дудока, докторанткиња под *дијаспоралним српским језиком* подразумева језик Срба у Немачкој који је под утицајем немачког језика подлегао

променама самог система, који не имплицира повезаност таквог језика са стандардним српским језиком. Како је са процесом замене језика уско повезан и појам *генерације*, докторанткиња, имајући у виду дефиниције Плачка, Жупанова, Филиповића и Рајића, одређује и дефинише следеће генерацијске типове: *прву, другу и трећу генерацију радних миграната*, при чему другу генерацију радних миграната дели на три подтипа: *другу генерацију радних миграната типа 1а) и 1б), другу генерацију радних миграната типа 2 и ремигранте друге генерације радних миграната*. Будући да је докторанткиња током теренског истраживања у друштвеним мрежама истраживаног корпуса и испитаног узорка затекла нужно и припаднике четвртог таласа миграција, она у генерацијску поделу уводи и *прву генерацију четвртог таласа миграција*, а њихов нараштај, рођен у земљи пријема, назива *другом и трећом генерацијом четвртог таласа миграција*. Након исцрпног разматрања појмова *матерњи језик* на основу референтне литературе (Скутнаб-Кангас, Дурбаба, Фелдес, Апелтауер, Сабо и други) докторанткиња констатује да овај појам у контактнолингвистичком смислу релативан појам, будући да га у непосредном језичком контакту и код двојезичних особа одређују различити аспекти, те да је и овде терминологија упркос покушајима нормирања и даље нејединствена (*матерњи/страни, први/други, доминантан/слаб језик, језик породице језик друштвене заједнице, главни/споредни језик, првоусвајани/другоусвајани језик*). Докторанткиња ове термине у својој дисертацији одређује и именује везујући их за прву, другу и трећу генерацију радних миграната и то према критеријумима хронологије усвајања и интензитета употребе српског и немачког језика. У трећем потпоглављу докторанткиња се уз позивање на референтну литературу (Вајнрајх, Овербеке, Скутнаб-Кагнас, Блумфилд, Хауген, Диболд, Филиповић и други) бави и проблематиком *билингвизма и диглосије*. Следећи идеју Хаугена, који прави разлику између билингвала прве, друге и треће генерације миграната, докторанткиња појавне облике билингвизма такође везује за испитиване генерације миграната, те их према хронологији усвајања језика дели на *касне, ране симултане и ране консекутивне билингвале*. Према степену владања једним и другим језиком докторанткиња се одлучује за термине *баласнирани* (једнак или сличан степен развијености оба језика), *нормални* (доминантан билингвизам, који претпоставља интензивнији развој и коришћење једног од језика), *рецептивни* (способност да говорник језик делом разуме, али не и да га говори) и *пасивни* (способност отежане и споре продукције) билингвизам (према Апелтауеру и Липерт), те тако у контексту предметног истраживања заговара минималистичке дефиниције билингвизма. У трећем потпоглављу докторанткиња посвећује пажњу феноменима језичког контакта, конфронтира појам *интерференција* са појмом *трансференција* и избацује термин интерференција из контактнолингвистичке терминологије, те га везује за усвајање језика. Исто тако у погледу разликовања *трансференције* и *прекључивања кода* докторанткиња заступа став да су то посве различити процеси и образлаже обележја разликовања тих процеса. У наставку трећег потпоглавља докторанткиња дефинише *лексичке и граматичке трансференције*, при чему упориште налази у ставовима Вајнрајха и М. Клајна.

Трансференцију, прекључивање кода и конвергенцију докторанткиња посматра као појаве које прате животни циклус једне билингвалне заједнице и које не воде

непосредно у замену језика. Оне се могу јавити заједно, али су у различитим фазама процеса замене језика различито заступљени. Говорећи о *замени језика* у трећем потпоглављу докторанткиња се приклања Винфорду и његовом петофазном моделу процеса замене језика, при чему прву и пету фазу дели на додатне подфазе а) и б). Наведеним фазама докторанткиња покушава да обухвати етапе билингвизма, друштвени положај и пратеће појавне облике феномена језичког контакта и замену језика приказује као процес преласка са једне монолингвалности на билингвизам и натраг ка другој монолингвалности. Докторанткиња Јулијана Вулетић Ђурић у четвртном потпоглављу разматра и излаже *концепт домена и концепт друштвених мрежа* наслањајући се на Фишмана и Милрој. Будући да се комуникација у доменима и друштвеним мрежама централно организује преко језика, они представљају битан механизам очувања или пак замене језика, са својим сопственим језичким формама и језичком праксом. У последњем потпоглављу другог поглавља докторанткиња се исцрпним излагањем осврће на *досадашња истраживања немачко-српских међујезичких контаката* и истиче изузетно нескладан однос између богатог и разноврсног вишевековног немачко-српског језичког контакта с једне стране и оскудности истражености ових контаката на другој. Докторанткиња на основу претражене литературе констатује да је истраживање немачко-српских језичких контаката попримило два правца: на дијахроном плану се истражују посуђенице у контексту посредних језичких и социокултуролошких контаката, док су се другим видом контакта, непосредним језичким додирима и њиховим динамизмима бавили малобројни аутори. Докторанткиња на основу референтне литературе закључује да је период седамдесетих, осамдесетих, па и почетак деведесетих година 20. века био релативно плодан период у истраживању двојезичности деце радних миграната у Немачкој, али да је то само један аспект немачког и српског непосредног међујезичког контакта, те да недостају систематична истраживања промена српског језика током генерација под утицајем немачког језика, истраживања утицаја друштвених мрежа на степен очувања/замене језика, употребе српског језика у одређеним доменима и сл.

Поглавље треће *Анализа корпуса*, које представља централно поглавље дисертације, подељено је на четири потпоглавља: *Уводна разматрања*, *Анализа*, *Социолингвистичка анализа*, *Лингвистичка анализа испитаног узорка*. У уводним разматрањима докторанткиња још једном веома исцрпно образлаже *циљеве и методолошку проблематику истраживања* и представља *технике истраживања* којима се служила приликом израде докторске дисертације. У истом потпоглављу кандидаткиња наводи да се у *транскрипцији* интервјуа служила техником коментираних транскрипција, приказујући технику посебног означавања. У подпоглављу под називом *Анализа* докторанткиња веома детаљно приказује опсежне припреме и фазе, тачније етапе теренског истраживања које обухватају одабир испитаника, састављање социолингвистичког упитника, спровођење упитника и интервјуа, преслушавање интервјуа са транскрибовањем и на крају обраду корпусне грађе, квалитативно и квантитативно вредновање лингвистичких и социолингвистичких података. У овом потпоглављу докторанткиња истиче тешкоће са којима се сусретала приликом спровођења теренског истраживања и упућује на могућа решења у погледу на конкретно обављање интервјуа као и на

компјутерске програме у циљу бележења транскрипта. У потпоглављу *социolingвистичка анализа* докторанткиња у уводном делу веома аргументовано образлаже одустајање од коришћења резултата добијених социolingвистичким упитником. Но како је састављени упитник са тематским областима послужио као основа и за вођење интервјуа, кандидаткиња наведени упитник прилаже уз дисертацију као *Прилог 2*. Докторанткиња у потпоглављу *социolingвистичка анализа* даље уз помоћ графикана статистички приказује истраженост етнолингвистичке заједнице Срба у Инголштату. Полазећи од слободне процене испитаника да у Инголштату живи између 100 и 150 породица Срба и од тога да су у истраживању учествовали чланови 27 породица, докторанткиња констатује да је истраживањем обухваћено 27% односно 18% етнолингвистичке заједнице Срба у Инголштату. У дисертацији кандидаткиња користи термине истраживани корпус и испитани узорак: истраживани корпус представља укупан број чланова породица (195), а од укупног броја чланова истраживаних породица конкретним истраживањем обухваћено је 83 члана (43% истраживаног корпуса), које докторанткиња назива испитани узорак. Анализом докторанткиња доказује да испитани изорак одражава исте карактеристике као и истраживани корпус по питању *полне*, а делимично и по питању *генерацијске*, односно *групацијске* припадности (ендогами/егзогами). Докторанткиња на основу социolingвистичких података добијених интервјуима долази најпре до закључка да слика, коју даје истраживани корпус у коме је „усидрен“ испитани узорак, у погледу варијабле пола изгледа тако да је женски пол у благој предности (53% жена и 47 процената мушкараца) као и да у даљем језичком развоју истраживане заједнице жене представљају амбивалентан фактор у погледу замене/очувања језика. У овом трећем потпоглављу кандидаткиња даје приказ структуре испитаног узорка према пореклу и констатује да њега чине Срби са простора Војводине, Хрватске, централне Србије, јужне Србије и Босне, који гворе српски језик који показује варијететне различитости попут територијалне и социјалне. Таква обележја преносила су се и преносе се на другу и трећу генерацију радних миграната. Ове карактеристике српског језика докторанткиња илуструје типичним примерима у говору свих испитаних генерација (нпр. *гријање, за објекти, ондак, кујна, дваес, у Ниш, са велики мерцедес* и сл.). Представнике *прве генерације радних миграната, прве генерације четвртог таласа миграција, друге генерације радних миграната типа 1б и ремиграната друге генерације* и представнике групације *ендогама* кандидаткиња дефинише као носиоце варијетета српског као матерњег језика понетог у миграцију. Кључним иницијаторима промена у српском језику и процеса замене српског језика у миграцији кандидаткиња сматра представнике радних миграната који су српски језик усвајали ван матичне земље. То се одражава и у резултатима анализе у погледу *матерњег језика*: 60% испитаника сматра да је њихов матерњи језик српски, а у тај проценат спадају првенствено испитаници које је докторанткиња означила као носиоце српског као матерњег језика понетог у миграцију. Најразуђенију слику по питању матерњег језика даје *трећа генерација радних миграната*: од 31 испитаника ове генерација четрнаесторо изјављује да има два матерња језика (од тога 9 испитаника даје предност српском, а 5 немачком језику), 9 испитаника је изјавило да им је матерњи језик немачки, а 8 да им је матерњи језик српски. У погледу *употребе језика* у истраживаним породицама

кандидаткиња долази до резултата да је српски као *главни језик општења* заступљен у 9 породица (31%), у 4 породице српски полако губи примат (14%), док је у 13 породица немачки главни језик комуникације (45%). У даљем разматрању употребе језика кандидаткиња излаже и примерима илуструје спознаје о интрагенерацијској и интергенерацијској комуникацији добијених непосредним посматрањем и вођеним интервјуима. Кандидаткиња овде долази поред осталог до закључка да је језик интрагенерацијске комуникације *треће генерације радних миграната*, као и *друге генерације миграната четвртог таласа и пете генерације првог таласа миграције* искључиво немачки језик, док у зависности од саговорника у интергенерацијској комуникацији ове генерације резултати варирају од породице до породице. Анализирајући варијаблу *билингвалности* и *монолингвалности* кандидаткиња долази до закључка да је у истраживаном корпусу заступљено 19 % монолингвала, а 81% билингвала. Даљом анализом кандидаткиња долази до резултата да испитани узорак чини 53 % укупног билингвалног корпуса. Према варијабли *хронологије усвајања језика* кандидаткиња у статистичкој анализи долази до податка да су у целокупном истраживаном (билингвалном) корпусу најзаступљенији *рани консекутивни билингвали са првоусвајаним српским језиком* (53%), што је случај и у испитаном узорку (54%) и даје приказ *хронологије усвајања језика* према *генерацијској припадности са ендогамијом/егзогамијом*. На основу ове анализе кандидаткиња закључује да се српски језик преносио са прве генерације радних миграната на другу. Између испитаника прве и друге генерације радних миграната кандидаткиња констатује четири битне социолингвистичке разлике: 1) начин усвајања језика, 2) укљученост/неукљученост у друштво већинске заједнице, 3) став према трајном/привременом боравку у Немачкој и 4) став према српском језику у миграцији. Друга генерација је, додуше, у мањој мери и због више фактора (нпр. начин усвајања српског језика, однос и контакти са матичном земљом), српски језик преносила трећој генерацији радних миграната. До података о *степену билингвалности* испитаника у испитаном узорку кандидаткиња долази на основу самопроцењивања испитаника, информација које је добијала од испитаника као и на основу наснимљеног језичког материјала. Тако долази до резултата да су највише заступљени *доминантни билингвали у корист немачког језика* са 51%, те закључује да се испитани узорак креће ка Хаугеновој оси аБ у погледу фазе процеса замене језика, односно, према фазној подели кандидаткиње, у 3. фази процеса замене језика. Добијене проценте кандидаткиња даље приказује графиком према варијабли генерацијске припадности са ендогамијом. *Лингвистичка анализа испитаног узорка* садржи приказ анализе *лексичких и граматичких трансференција* са транскрибованим секвенцама говора испитаника. Анализом *лексичких трансференција* у говору испитаника кандидаткиња долази до резултата да је појава лексичке трансференције присутна код свих испитаних групација, али да између њих постоје у том погледу квантитативне и квалитативне разлике. Овај феномен језичког контакта најзаступљенији је у говору *прве генерације радних миграната* и огледа се у трансференцији свих врста речи, који су првенствено адаптирани трансфери, у лексемама из свих сфера живота, а понајвише у реалијама које су везане за културу, администрацију и уопште за целокупно друштво земље пријема (нпр. *'културамт, ратхаус, фро, манунг, финансиамт, ауслендерамт, куриц, бауштеле, хербст, конто иберциен'* и сл.). Оне

су постале и делом лексикона српског језика ове испитане групације. Код *друге генерације радних миграната* приметна је употреба како адаптираних тако и неасимилованих лексичких трансфера (нпр. 'шуламт, хоф, абфиндунг, ауфнемати, анпасовати, Pflichtfach, Wahlfach, Nachwuchs, Misstrauen, Gäsehaut, Sachunterricht' и сл.) док су у говору групације ендогама и представника прве генерације четвртог таласа заступљени углавном адаптирани трансфери (нпр.: 'киндеркрипе, ерциерин, аусбилдунг, трефпункт' и сл.). Заједничко овим наведеним генерацијама/групацијама је то што је лексичка трансференција углавном ограничена на именице и глаголе, при чему код друге генерације радних миграната предњаче неасимиловане именице. У говорном корпусу *треће генерације радних миграната* као и *друге генерације миграната четвртог таласа* докторанткиња идентификује пре свега неасимиловане трансфере којима припадници ових генерација затварају лексичке празнине у индивидуалном лексикону (нпр.: 'Мама, ја мислим да ће то још <*dauern>.' или 'А је л' ово <*Kugelschreiber> или <Füller>? А како си онда <*gekillert>?' и сл.). Даљом лингвистичком анализом докторанткиња изводи закључак да је калкирање немачких фразеолексема најзаступљеније код *прве* и *друге генерације радних миграната*, *ендогама* и *прве генерације миграната четвртог таласа*. Неке од ових трансфера кандидаткиња бележи у говорном дискурсу свих испитаних групација, те закључује да су овакви трансфери већ ушли у лексикон српског језика у миграцији (на пример: 'нема праве ријечи <=која тачно удари чавао у главу>', 'је л' можете да <=направите крај>', 'игра фудбал још од малена, сад <= је 16 > [година]', 'ја <=сам тринест година>', 'с њим фино <= направио термин>', 'је л' ти ниси <=направио домаћи>' и сл.). Примере за трансференцију немачких творбених образаца кандидаткиња не бележи (сем усамљених попут груповођа, расисткиња, националисткиња), али примећује да испитаници за немачке сложенице као кореспонденте употребљавају преведенице у виду номиналних фраза (на пример: 'радни колега, он црно ради, дрвена пећ, болесничка каса, рођенданско дете' и сл.). У анализи лексичких трансференција докторанткиња такође идентификује и погрешне семантичке трансфере, понајвише у говору *треће генерације радних миграната* (нпр.: 'ја сам кад сам била мала само српски могла да причам', 'ја играм клавир'), али и код представника осталих испитаних генерација (нпр.: 'то је исто као да нема <**интереса>', 'сви смо тих неких приближних година, неких приближних <интереса>', 'ове <**урне> те (-) те (-) та гласачка мјеста'). У погледу степена трансферисања лексема и фразеолексема у говору испитаних групација докторанткиња на основу спроведене анализе говорних секвенци испитаника изводи закључак да он зависи од комуникацијске ситуације, пре свега од саговорника, те је је у разговору испитаника са докторанткињом самом приметан нижи степен лексичке трансференције. На спроведеној анализи граматичких трансференција, тачније трансференција на плану синтаксе и морфологије, кандидаткиње показује да је у говорном корпусу *прве генерације радних миграната*, *прве* и *друге генерације миграната четвртог таласа*, *четврте* и *пете генерације миграната првог таласа* као и *ендогама* овај феномен језичког контакта најмање заступљен. Међутим, кандидаткиња закључује да је да је за ове испитане групације карактеристично да се граматички трансфери јављају готово у свим сегментима граматичког система као икод припадника других испитаних

групација, код којих је та појава само интензивнија. Највећи број примера за структуре страних српској језичној норми, а које су резултат трансференције граматичких правила немачког језика, кандидаткиња идентификује у говору представника *друге и треће генерације радних миграната* и код *ремиграната друге генерације радних миграната*. Утицај немачког језика на синтаксичком нивоу огледа се у трансференцији валентности глагола, ређе именица и придева (нпр.: 'онда смо чекали на ту жену', 'кад сам на WC-у', 'да можеш да кренеш у неки занат', 'С. се већ радује на Бремен') , реченичној и посебној негацији (нпр.: 'ако не имаш везе и познанство', 'имам никог', 'прво сам ништа нашла', 'кад [...] ја не све на српски кажем '), *истицању личне заменице у функцији субјекта* (нпр.: 'па, не знам ја, ја сам тад био мали, али ја мислим', 'онда се прилази, еј, одакле си ти, шта радиш ти овде' , а највише у *трансференцији реда речи у реченици* (нпр.: 'аха, ти преконтролишеш га', 'и они су исто контролни задатки [...] сваки дан писали', 'па (---) мој (---) учитељ (---) из математике (-) ми се свиђа, мислим да симпатичан је', 'ал' шта имам од тога ако она завршила је и министарка је', 'кад сам био мали сам више причао немачки'). У погледу *конгруенције и трансфера граматичког рода* немачких адаптираних именица код *прве генерације радних миграната* докторанткиња бележи појаву трансференције рода немачке именице или сврставање адаптиране именице у именичку парадигму српског језика (нпр.: 'нормално, <**цинз> се плаћа већи', 'ево Вама мој <*ибервајзунг>', 'кад сам раније био у Приштину сам јео најбоље бурек', 'из моје разред'). На *морфолошком* плану докторанткиња констатује да језик треће генерације радних миграната најпре показује одступања у погледу редукције падежног система (нпр: 'да јој каже, Лилица, мораш ти у вртић', 'сад ће да нам дође у новембар', 'и онда питам мој велики брат', а знам да има у Келн, ' Давид, ајде'), док је погрешна употреба несвршеног уместо свршеног глаголског вида (нпр: 'баш добро могу да се сећам', 'ја за њега организујем да уђе у Ауди и да гледа како код нас то (-) [...] имали смо нешто да људи гледају и баш смо били задовољни') као и употреба детерминатива 'ein' и неподређених заменица 'eine/r/s' највише заступљена у говору друге и треће генерације радних миграната (нпр.: 'ако Турчин један овде отвори једну радњу', 'јер ако једна неће, она неће (--) [...] ајд' иди ти, па каже (--) само још један (--) |/| неко да ми каже да хоће неку животињу', 'али кад један реч чујем, па не знам, питам'). У погледу рефлексивности глагола као и погрешног трансфера повратних заменица под утицајем немачког језика докторанткиња бележи у говору прве и друге генерације радних миграната и ендогама (нпр.: 'не треба да се конкуришеш', 'С. и А. су се каснили на авион', 'ја [већ две, три вечери] истуширам ме', 'ја нисам уопште возио с(-)са аутобусом'), а коришћење пасивних наместо активних конструкција по угледу на немачки језик са неколико примера у говорном корпусу ендогама и прве генерације радних миграната (нпр.: 'ондје сам био два-три дана комплетно истраживан', 'негде сам попреко погледана'. Ова појава нија била присутна у говору других генерација. На основу изнетих резултата лингвистичке анализе говорног корпуса испитаног узорка докторанткиња изводи један уопштени закључак: код прве генерације радних миграната, ендогама, прве генерације миграната четвртог таласа, који су сви *касни билингвали*, највише је заступљена *лексичка трансференција*, док је српски језик представника друге и треће генерације радних миграната подлегао *граматичким*

трансференцијама. Степен присутности одређених трансференција сведочи о томе да се језик прве генерације радних миграната, ендогама, прве генерације миграната четвртог таласа немачком језику највише приближио на лексичком плану, док је језик друге, а првенствено треће генерације, умногоме попримио структурална обележја немачког језика. Процес „структуралног уједначавања“ српског по угледу на немачки језик, тачније *конвергенције*, је тако највише одмакао у говору *треће* и *друге генерације радних миграната*. Кандидаткиња, међутим, бележи и примере попут 'али моја мама је прво енглески знала', који потврђују да се српски језик приближава немачком моделу (положај личног глаголског облика), будући да се у наведеном примеру не може говорити о директном међујезичком утицају. Тако кандидаткиња закључује да повећање заједничких структуралних карактеристика српског са немачким језиком прогресивно расте од прве ка ређој генерацији. Ипак, кандидаткиња наводи пример испитаника К. ,представника прве генерације радних миграната, код кога је конвергенција најизразитија, управо због недостатка друштвених мрежа са српском заједином у Инголштату и Немачкој, те констатује да се закључци ипак не могу генерализовати и да се ипак морају дозволити разлике међу појединцима у зависности од њихових животних околности и прилика. На основу примера којим докторанткиња илуструје *прекључивање кода* закључује се да овај феномен језичког контакта најпре зависи од саговорника у комуникацији и његовог става према употреби српског језика, али и од доминантности употребе немачког језика у породичном домену, тачније од степена редуковања или потпуног избацивања српског језика из употребе у породичном домену. Отуда већина примера за *прекључивање кода* не потиче из комуникацијских ситуација интервјуског типа, већ их докторанткиња ексцерпира непосредним посматрањем током породичних интервјуа приликом интергенерацијске или интрагенерацијске комуникације. На основу приказане анализе докторанткиња констатује да је *прва генерација радних миграната* најмање подложна *прекључивању кода*, и то у виду цитирања туђих или својих речи (нпр.: 'реко-как' може то одједном, а она каже <*es gibt ja immer Möglichkeiten>'). Ова појава је у овом виду забележена и у међусобној комуникацији *друге генерације радних миграната, ремиграната друге генерације и ендогама* (нпр.: 'кад је он мени реко након два сата <*ich habe keinen Bock darauf> замисли'). Кандидаткиња такође констатује да је током вођених интервјуа, али не у разговору са кандидаткињом, присутна појава *прекључивању кода* у интергенерацијској комуникацији између *друге* и *треће генерације радних миграната* (нпр.: '<*hier in M.> [...] понекад чујемо, овај, је л' да Б., понекад чујемо (--) <*dass Serbisch gesprochen wird> овде у <*M.> кад смо [...]'). Кандидаткиња примећује и закључује на основу спроведене анализе да је слабљење или недовољна компетенција треће генерације радних миграната на српском језику разлог честог *прекључивања кода* у интергенерацијској комуникацији као и преласку на другу монолингвалност. Према социолингвистичким и лингвистичким показатељима које је докторанткиња добила спроведеном анализом, српска етолингвистичка заједница се налази у 3. фази процеса *замене језика*. У вези са процесом замене/очувања српског језика у немачкој дијаспори на примеру Инголштата докторанткиња на основу спроведене комплексне анализе издваја следеће битне факторе: генерацијска припадност, која повлачи за собом начин усвајања језика, начин обављања секундарне

социјализације, степен образовања, контакти са матицом, затим фактор полне припадности (склапање ендогамних/егзогамних бракова), фактор друштвеног успеха у земљи пријема, став родитеља према матерњем језику, институционална подршка. Религија и црква као фактори у процесу замене језика у истраживаном корпусу немају готово никакву улогу у погледу очувања језика. Исто тако, пресудан утицај за очување језика не представљају чак ни позитиван став родитеља према српском језику, као ни релативно велика бројчаност говорника српске заједнице, већ изградња хомогених локалних друштвених мрежа за његову употребу. Позитивни фактори за очување језика у истраживаном корпусу који могу на кратко да зауставе процес замене језика јесу постојање прве генерације радних миграната која у породичном домену инсистира на употреби српског језика, друштвене мреже око Српског културног удружења „Свети Сава” са активностима у виду фолклора и радионице српског језика, затим ендогамни бракови другог типа, као и постојање друштвених мрежа прве генерације миграната четвртог таласа и најновијих миграција које су у јеку. Према мишљењу кандидаткиње, субина српског језика у миграцији је данас пре свега у рукама треће генерације радних миграната, али и у институционалној подршци матичне државе. У том погледу потребна је уска сарадња између дијаспоре и надлежних министарстава матичне државе Србије.

У поглављу 4. *Закључна разматрања* (стр. 242-261), ауторка резмира закључке појединачних поглавља тезе и спроведене анализе на начин и редом како су овде представљени.

Као 5. поглавље кандидаткиња наводи веома обимну и богату *Литературу*. Поглавље 6. чине *Прилог 1*, који представља својеврсну фотодокументацију спроведеног истраживања (11 фотографија), и *Прилог 2*, који у себи садржи *Упитник* на основу којег је кандидаткиња водила и снимала интервјуе са испитаницима током теренског истраживања.

II Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Приложена докторска дисертација Јулијане Вулетћ Ђурић испуњава циљеве формулисане пријављеном темом, те предмет и у њој изнете хипотезе. Она истовремено потврђује да је пријављена тема била веома подобна, изазовна, али и веома захтевна. При пријави тезе као и на њеном крају показало се да је тема *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* представљала апсолутно неистражено поље, за које је било неопходно извршити анализу лингвистичког и социолингвистичког материјала до тада незабележеног у контактаној лингвистици у пару *српско-немачки*. Показало се да је **Јулијана Вулетћ Ђурић** најпре успешно аналитички размотрила и конфронтирала теоријске поставке и приступе од Ј. Вајнрајха до данас, затим појаснила у бити неуједначен термилошко-појмовни апарат контактне лингвистике и учинила покушај рedefинисања термина везаних за појаве, процесе и исходе међујезичког контакта. Применом метода социолингвистичке и лингвистичке анализе уз комбиновање квалитативног и квантитативног приступа у вредновању друштвених и лингвистичких интеракција кандидаткиња је у емпиријском истраживању јасно сагледала и објаснила и како

скуп различитих фактора утиче на системсколингвистичке промене и промене комуникацијског аспекта. У том делу кандидаткиња заговара један интегрисани модел који представља покушај да се у обзир узму лингвистичке и друштвене варијабле у природним комуникацијским ситуацијама, односно укључивање изванјезичких фактора који утичу на лингвистичке варијације и начин реализације билингвалне компетенције. Број разрешених, као и број покренутих проблема у области контактне лингвистике и у истраживањима српског дијаспоралног језика у немачкој миграцији умногоме је надмашио очекивања приликом пријаве теме. Јулијана Вулећић Ђурић се у својој тези углавном држала унапред одређене методологије. Измене у методолошким приступима и техникама истраживања кандидаткиња је аргументовано изложила. Кандидаткиња је такође показала способност да успешно споји теоријско и емпиријско на више од једнодимензионалне равни и више језичких система.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Приложена докторска дисертација Јулијане Вулећић Ђурић *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* спада у домен контактне лингвистике, те тиме нужно припада научној области *германистика-србистика*. Тема коју докторанткиња обрађује није до сада била самостални предмет истраживања. Битно је истаћи да је у контактної лингвистици језички контакт између српског и немачког језика остао до данас готово потпуно неистражен, а досадашња истраживања нису на тако успешан начин понудила спој анализе језичких структура и анализе друштвених структура језичке употребе као што чини приложена дисертација, што је у овом домену чини апсолутно иновативном и оригиналном. Приложена дисертација тиме употпуњује досадашња лингвистичка и социолингвистичка сазнања о исходима контакта немачког и српског језика, користећи се досадашњим теоријским постигнућима и емпиријским истраживањима у контактної лингвистици уопште. У њој су издвојени битни бројни факторе који су релевантни за процес замене језика у наведеном контексту. Исто тако докторанткиња у својој дисертацији у центар пажње истраживања ставља и објашњавање промена у структурама српског језика изазваних непосредним контактом са немачким језиком у дијаспоралном контексту (услед трансференције у лексикону, синтакси и морфологији, и то у процесу који се креће од једне у правцу друге монолингвалности). Применом методологије лингвистичке, социолингвистичке анализе и теорије друштвених мрежа у приложеној дисертацији сагледавају се и објашњавају процес замене српског немачким језиком и структуралне промене у српском језику, пратећи у циклусима тог процеса припаднике прве, друге до треће генерације радних миграната. Добијеним резултатима истраживања докторанткиња је описом системско-лингвистичких и друштвених структура пружила значајан увид у комуникацијску стварност српских миграната као и пресек актуелног стања српског језика етнолингвистичке заједнице Срба у СРН (на примеру Инголштата).

Приложена дисертација представља такође и значајан допринос теоријским и појмовним проблемима контактне лингвистике.

Докторанткиња је консуловала сву релевантну научну литературу, која се директно или општетеоријски односи на проблематику задату темом, па се, с обзиром на њу, јасно уочава и вредност саме дисертације. Пошто је истраживање обављено на значајној корпусној грађи, остварен је важан помак у опису и објашњењу феномена непосредног контакта немачког и српског језика у миграцији.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси; начин презентовања резултата научној јавности

С обзиром на наведене домете, оригиналност и актуелност докторске дисертације Јулијане Вулетић Ђурић, научни резултати њене докторске дисертације јесу и теоријски и емпиријски. Главни теоријски резултат огледа се у дефинисању кључних појмова контактне лингвистике. У свом истраживању кандидаткиња вешто успева да увеже теоријске моделе са праксом, објашњавајући промене и процесе промена у српском дијаспоралном језику у лингвистичком и социолингвистичком контексту, а које су индуковане језичким контактом српског језика са немачким као језиком већинске друштвене заједнице. На тако обједињен начин, искључиво на лингвистичком и социолингвистичко материјалу добијеном аутентичним снимцима и транскрипту говора испитаника, ауторка долази до изведених закључака и спознаје о социолингвистичким факторима у процесу замене српског језика немачким, као и о лингвистичкој реализацији билингвалне компетенције испитаника, пре свега у односу на српски језик. Из тога се даље ишчитавају обрасци употребе и стање српског дијаспоралног језика. Резултати докторске дисертације Јулијане Вулетић Ђурић иницираће друга контактнелингвистичка истраживања, посебно у области непосредног језичког контакта српског језика са немачким и последицама и исходима тог контакта. Њени практични резултати биће применљиви не само у оквиру области теорије контактне лингвистике, већ и у емпирији и практичном коришћењу резултата истраживања.

V Преглед остварених резултата рада кандидаткиње у одређеној научној области

Јулијана Вулетић Ђурић има већи број научних радова из категорије Научни чланак. Овде су назначени само они са листе Министарства. Уз листу радова наведено је и учешће на међународним скуповима и скуповима у земљи.

Радови из категорије М14:

1. 2011. Јулијана Вулетић-Ђурић, „Analyse der serbischen und deutschen Jugendsprache mit besonderer Berücksichtigung der nominalen Wortbildung“, у: *Nomen est omen Name und Identität in Sprache, Literatur und Kultur*, Philologische Fakultät „Blaže Koneski“ - Skopje, 2011, стр.315-329. ISBN 9989724997, УДК 811.112.2
2. Јулијана Вулетић-Ђурић, „Германизми у српском језику на подручју Шумадије између два светска рата“, у: *Српски језик, књижевност, уметност, Зборник радова са V међународног научног скупа одржаног и Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (29-30.X. 2010)*, Књига 1, Књижевни (стандардни) и језик књижевности, 2011, стр. 495-507. ISBN 978-86-85991-35-6 (FF); УДК 811.163.41'373.45(497.11)"1918/1945", COBISS.SR-ID514230958

3. Јулијана Вулећић-Ђурић, „О универзитетској настави превођења са посебним освртом на превођење колокација“. У: Међународни научни скуп Филолошка истраживања данас – језик, књижевност и култура (26. и 27. новембар 2010. Београд), уредници Јулијана Вучо и Оливера Дурбаба, 2013, стр. 234-254, ISBN 978-86-6153-123-1, УДК 371.3::811(082) 371.3::81'25(082) 159.953.5(082) 81'246.2(082)
4. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Lexikalische Transferenzen in der geschriebenen Sprache bilingualer Germanistikstudierender“, У: *Transfer, PH Ludwigsburg University of Education*, 2013, стр. 148-166. ISBN 978-3-8340-1218-0, УДК 821.112.2.09(497.11) 811.112.2(497.11) 821.163.41.09(430) 371.3::811.112.2

Радови из категорије М51:

5. Јулијана Вулећић, „Лажни пријатељи у лингвистици, њихова класификација и покушај осврта на језички пар немачко-српски“, *Наслеђе* бр. 15/2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2010, стр. 183-198. ISSN 1820-1768, УДК 811.112.2'373:811.163.41'37, 811.112.2'373=163.41, COBISS.SR-ID 178660620
6. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Анализа језика младих – тенденције творбе *nomina loci* и *nomina resuniae* у немачком и српском језику“, У: *Наслеђе*, бр. 21, Крагујевац, 2012, стр. 141-149. ISSN 1820-1768, УДК 811.112.2'373.611:811.163.41'373.611811.163.41'276.3-053.6, COBISS.SR-ID 5144677582013.
7. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Српско –немачки језички контакти са освртом на истраженост језика Срба у немачкој данас“, У: *Наслеђе* бр. 24, 2013, стр. 87-109. ISSN 1820-1768, COBISS.SR-ID 115085068 УДК 811.163.41'373.45:811.112.2314.15(=163.41)(430)

Радови из категорије М45

8. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Феномени језичког контакта у српском језику билингвалних студената германистике“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*: зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 14. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Крагујевац, Књ.1/ [одговорни уредник Маја Анђелковић], 2013, стр. 685-697. ISBN 978-86-85991-50-9, УДК 81'246.2(497.11)811.163.41:811.112.2, COBISS.SR-ID514681262
9. Јулијана Вулећић, „О превођењу именичко-глаголских колокација на српски језик у роману „Мишљења једног кловна“ Хајнриха Бела“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*, Година I / књига I. Зборник радова са научног скупа младих филолога Србије одржаног 14. фебруара 2009. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Крагујевац, 2009, стр. 573-583. ISBN 978-86-85991-16-5, УДК 821.112.2-31.09 Böll, Н., , 821.112.2'255.4., COBISS.SR-ID 515594133
10. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Употреба англицизама у немачком и српском језику и степен њихове адаптације“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Књ. I / [одговорни уредник Милош Ковачевић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2011. стр. 169-176. ISBN 978-86-85991-30-1 (брош.), УДК 811.163.41'373, COBISS.SR-ID513921454
11. Јулијана Вулећић-Ђурић, „Анализа часова немачког језикау крагујевачким средњим школама са аспекта коректуре грешака“, У: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Година I / књига I. Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2009. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Крагујевац, 2012, стр. 323-331. ISBN 978-86-85991-39-4 УДК 811.112.2:371.3 371.3 373.5 (497.11 Kraгујevac), COBISS.SR-ID 514543022

Учешће на међународним научним скуповима:

Јулијана Вулећић Ђурић с рефератима је до сада учествовала на 3 међународна филолошка скупа:

1. Трећа конференција Удружења германиста Југоисточне Европе у Охриду, од 27. до 30. октобра 2009, *Jahreskonferenz des Südosteuropäischen Germanistenverbands*

- (*SOEGV*): *Nomen est omen - Name und Identität in Sprache, Literatur und Kultur* (Ohrid, 28. 10. bis 30. 10. 2009), ауторски реферат: *Analyse der serbischen und deutschen Jugendsprache mit besonderer Berücksichtigung der nominalen Wortbildung*
2. Међународни научни скуп, *Српски језик, књижевност, уметност*, Крагујевац, 29-30. 10. 2010. Године, ауторски реферат: *Германизми у српском језику на подручју Шумадије између два светска рата*
  3. Универзитет у Београду, Филолошки факултет, *Филолошка истраживања данас, Језик, књижевност и комуникација – ФИД 2010*, Београд, 26. у 27. новембар 2010, ауторски реферат: *О универзитетској настави превођења са посебним освртом на превођење колокација*

Учешће на научним скуповима у земљи:

Јулијана Вулетић Ђурић с рефератима је до сада учествовала на 4 филолошка скупа у земљи:

1. I научни скуп младих филолога Србије, 14. фебруар 2009, ауторски реферат: *О превођењу именичко-глаголских колокација на српски језик у роману „Мишљења једног клоуна“ Хајнриха Бела*
2. II научни скуп младих филолога Србије, 06. фебруар 2010, ауторски рад: *Употреба англицизама у немачком и српском језику и степен њихове адаптације*
3. III научни скуп младих филолога Србије, 13. фебруар 2011, ауторски реферат: *Анализа часова немачког језика у крагујевачким средњим школама са аспекта коректуре грешака*
4. IV научни скуп младих филолога Србије, 13. марта 2012, ауторски реферат: *Феномени језичког контакта у српском језику билингвалних студената германистике*

На основу наведене библиографије може се закључити да кандидаткиња Јулијана Вулетић Ђурић постаје зрео научни радник, са низом научних резултата презентованих како у научним часописима, тако и на научним скуповима.

VI Закључак и препорука

Наведени приказ докторске дисертације кандидаткиње Јулијане Вулетић Ђурић показује да је она научно и квалитетно обрадила проблематику непосредног контакта српског језика са немачким у миграцији. У својој докторској дисертацији *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој* показала врлине посвећеног научника- добру кореспонденцију са најрелевантнијом литературом, изузетно владање одабраном методологијом контактне лингвистике на различитим нивоима научне анализе, посебно изражену способност анализе и синтезе, као и педантност у опису различитих феномена језичког контакта који прате процес замене језика. Врло захтевна тема, обрађена на синхроном нивоу, урађена је на научно квалитетан начин и задовољава критеријуме савремене монографије из области контактне лингвистике, прве у контексту лингвистичког и социолингвистичког истраживања непосредног језичког контакта за језички пар српско-немачки, приказаног на примеру три генерације радних миграната.

Због свега у реферату наведеног, предлажемо Научно-наставном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде изнесену позитивну оцену о докторској дисертацији Јулијане Вулетић Ђурић, под насловом *Процес замене језика и промене изазване контактом српског са немачким језиком у говору Срба у СР Немачкој*, и кандидаткињи одобри усмену одбрану пред комисијом која потписује овај извештај.

КОМИСИЈА:

1. др Кристина Драговић, доцент (ментор)

Ужа научна област: Германистика

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

2. др Милош Ковачевић, редовни професор,

Ужа научна област: *Савремени српски језик и Теоријско-лингвистичке дисциплине*
(члан)

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

3. др Оливера Дурбаба, ванредни професор,

Ужа научна област: *Методика немачког језика* (члан)

Филолошки факултет у Београду